

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asiantuntijakuuleminen 5.11.2020

Etelä-Suomen aluehallintoviraston lausunto hallituksen esityksestä HE 129/2020 vp eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain 3 §:n ja tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

Yleisiä huomioita

Aluehallintovirasto toteaa, että asiakasmaksulainsäädännön uudistamisen tavoitteet ovat hyviä ja kannatettavia. Aluehallintovirasto pitää asiakasmaksulainsäädännön uudistamista välttämättömänä maksusääntelyn selkeyttämiseksi ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan parantamiseksi. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan nyt eduskunnan käsiteltävänä oleva lakiehdotus sisältää kiireellisimmät muutokset ja poistaisi tai vähentäisi siten asiakasmaksulainsäädännön merkittävimpiä puutteita. Aluehallintovirasto katsoo, että olisi tärkeää saattaa muutokset voimaan mahdollisimman pian riippumatta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen etenemisestä.

Aluehallintovirasto pitää kannatettavina muutoksina hallituksen esitykseen sisältyviä palvelujen maksuttomuuden laajennuksia, mutta on huolissaan siitä, että tästä aiheutuva kuntien maksutulojen vähentyminen yhdessä koronaepidemian hoitamisesta aiheutuvien lisäkustannusten kanssa voi johtaa palvelujen saatavuuden heikkenemiseen ja maksujen nostamiseen tai uusien maksujen kehittämiseen. Aluehallintovirasto pitää myös tärkeänä, että oikaisuvaatimusohjausta koskevasta muutoksesta mahdollisesti aiheutuva hallinnollisen työn lisääntyminen kunnissa ei johda esimerkiksi asiakaspalvelun heikentymiseen tai käsittelyaikojen pidentymiseen.

Aluehallintovirasto painottaa ohjaamisen tärkeyttä uusien säännösten toimeenpanossa. Asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi on tärkeää, että säännösten soveltamisesta annetaan riittävän yksilöidyt ohjeet. Seurantaan ja valvontaan tulisi niin ikään panostaa.

Oikaisuvaatimusohjaus ja muutoksenhaku

Aluehallintovirasto pitää hyvänä oikaisuvaatimusohjausta ja muutoksenhakua koskevan sääntelyn täsmentämistä. Voimassa olevan lain soveltamisessa on näiltä osin esiintynyt ongelmia ja muutokset parantavat asiakkaan oikeusturvaa. Aluehallintoviraston terveydenhuollon valvontatyö on käytännössä osoittanut, että esimerkiksi oikaisuvaatimusohjeiden puuttuessa laskusta asiakkailta tai potilailta ei ole

aina ollut selkeää käsitystä tai tietoa siitä, mihin heidän tulee olla yhteydessä, jos he ovat tyytymättömiä saamaansa laskuun. Sääntelyn selkeys edistää sitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiot kykenevät paremmin ohjeistamaan ja neuvomaan asiakkaitaan maksuihin liittyvissä asioissa. Tämä puolestaan voi osaltaan vähentää yhteydenottoja aluehallintovirastoon, jolla ei ole toimivaltaa muuttaa tai kumota laskuja tai maksuja koskevia päätöksiä.

Aluehallintovirasto pitää hyvänä, että lakiehdotuksen 2 a, 2 b ja 15 §:n perusteluissa tarkennetaan kyseisten pykälien tulkintaan liittyviä kysymyksiä. Aluehallintovirasto kuitenkin katsoo, että lakiehdotuksen 15 §:n 1 momentin sääntely jättää säännöskohtaiset perustelut huomioon ottaenkin epäselväksi, voiko myös käyttövaran suuruutta koskevaan päätökseen hakea oikaisua.

Aluehallintovirasto pitää lisäksi kannatettavana esitettyä tuomioistuinmaksulain muutosta, jonka mukaan oikeudenkäyntimaksua ei saisi periä yksityishenkilön vireille panemissa asiakasmaksulain mukaisia asiakasmaksuja koskevissa asioissa. Tällä hetkellä oikeudenkäyntimaksun uhka voi estää valittamisen epävarmassa asiassa.

Maksukatto

Aluehallintovirasto pitää hyvänä, että lakiehdotuksessa maksukattoa koskeva sääntely siirrettäisiin kokonaan lain tasolle ja asetustasoinen sääntely kumottaisiin. Aluehallintovirasto pitää hyvänä lisäksi sitä, että laskuun olisi lakiehdotuksen mukaan merkittävä tieto siitä, kerryttääkö perittävä maksu maksukattoja ja jos kerryttää, myös tieto siitä, että asiakkaan on seurattava itse maksukattonsa ylittymistä. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan muutokset helpottavat jonkin verran maksukaton seurantaa ja parantavat siten asiakkaiden asemaa.

Aluehallintovirasto toteaa, että maksukaton täyttymisen seuraaminen voi ehdotetuista muutoksista huolimatta olla tietyille asiakas- tai potilasryhmille edelleen haastavaa. Tällaiset henkilöt eivät välttämättä sairautensa tai muiden henkilökohtaisten ominaisuuksiensa vuoksi kykene seuraamaan maksukaton täyttymistä. Asiakkaat ovat näin ollen eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, onko heillä kykyä seurata maksukaton täyttymistä tai saavatko he apua läheisiltään.

Aluehallintovirasto pitääkin erittäin kannatettavana hallituksen esityksessä todettua tavoitetta siirtää asiakasmaksulainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä maksukaton seuraaminen yksittäisiltä asiakkailta maakunnille. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan järjestely turvaisi parhaiten heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden mahdollisuudet hyötyä maksukattosääntelystä.

Aluehallintovirasto pitää hyvänä ehdotettua muutosta, jonka mukaan toimeentulotuesta maksetut asiakasmaksut otettaisiin jatkossa huomioon maksukaton kertymistä laskettaessa. Muutos voi vähentää asiakkaan riippuvuutta toimeentulotuesta.

Palveluasumisen maksut

Aluehallintovirasto pitää ns. tavallisen palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen maksujen kirjaamista lakiin erittäin hyvänä ja tärkeänä uudistuksena. Se on pitkään ollut yksi asiakasmaksulainsäädännön kiireellisimmistä muutostarpeista. Aluehallintovirasto toteaa, että sääntelyn puute aiheuttaa merkittävää

epäyhdenvertaisuutta ja jopa taloudellista ahdinkoa ja toimeentulotuen tarvetta. Tällä hetkellä esimerkiksi tehostetun palveluasumisen asiakkaan maksujen kokonaisuutta ei välttämättä huomioida maksua määrättäessä, jolloin maksun kohtuullisuutta saatetaan arvioida vasta huojentamissäännöksiä sovellettaessa jälkikäteen. Maksun määräämisen ehdottomana lähtökohtana tulisi olla se, ettei asiakkaan tarvitse turvautua toimeentulotukeen kyetäkseen maksamaan hänelle vahvistetun asiakasmaksun.

Aluehallintovirasto ilmaisee huolensa siitä, että tehostetun palveluasumisen maksukäytäntöjen selkeämpi eriytyminen tavallisesta palveluasumisesta voi vauhdittaa kunnissa palveluasumisen tai erilaisten välimuotoisten asumispalvelujen suosimista, esimerkiksi jos kunnan maksutulot jäisivät tehostetussa palveluasumisessa pienemmiksi. Aluehallintovirasto on havainnut ikäihmisten kohdalla, että tehostetun palveluasumisen asiakkaita on alettu siirtää kevyempien, esimerkiksi erilaisilla tukipalveluilla tuettujen palvelujen piiriin, vaikka heidän palvelutarpeensa ei olisi muuttunut kevyemmäksi. Tämä suuntaus on lisääntynyt erityisesti henkilökuntamitoitusta koskevan sääntelyn tultua vanhuspalvelulakiin. Kunnissa ja kuntayhtymissä on jo käytössä ja otetaan jatkuvasti käyttöön erilaisia välimallisia palveluja, jotka eivät suoraan istu sosiaalihuoltolain määritelmiin, joihin asiakasmaksulaissa nojaututaan. Tähän ristiriitaan pitäisi puuttua nopealla aikataululla.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan pitkäaikaisten palvelujen maksujen uudistamisessa pidemmän aikavälin tavoitteena tulisi olla, että asiakasmaksu määräytyisi asiakkaan palveluntarpeen mukaan eikä sen perusteella, minkä palvelun piirissä asiakas on. Tulisi myös pyrkiä siihen, että asiakasmaksut laskutettaisiin asiakkaan todellisen käytön ja toteutuneiden palvelutuntien mukaan.

Maksun perimättä jättäminen ja alentaminen

Aluehallintovirasto pitää maksun alentamista ja perimättä jättämistä koskevaan 11 §:ään ehdotettuja muutoksia hyvinä ja kannatettavina, mutta yksinään riittämättöminä korjaamaan sääntelyn puutteita. Aluehallintovirasto toteaa, että pykälästä tai sen perusteluista ei ehdotettujen muutosten jälkeenkään ilmene, millaisissa tilanteissa asiakasmaksun perimisen katsottaisiin vaarantavan asiakkaan tai tämän perheen toimeentulon niin, että kunnalle syntyisi velvollisuus huojentaa maksua. Sääntelyn toimivuuden kannalta aluehallintovirasto pitää erittäin tärkeänä, että maksun alennusperusteista annettaisiin valtakunnalliset soveltamisohjeet, kriteerit tai tarkentavat säännökset.

Hallituksen esityksessä todetaan, että tällaisia tilanteita ei ole mahdollista tarkasti eritellä, vaan kysymys on aina yksilökohtaisesta kokonaisharkinnasta. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan soveltamiseen jäävä tulkinnanvaraisuus voi johtaa siihen, että sääntelyn epäyhdenvertainen ja riittämätön soveltaminen jatkuu. Kunnissa on tällä hetkellä hyvin erilaisia käytäntöjä siinä, milloin asiakkaan tai tämän perheen toimeentulon katsotaan vaarantuneen. Aluehallintovirasto toteaa, että maksun alentaminen tai perimättä jättäminen merkitsee asiakasmaksutulojen vähenemistä, mikä yhdessä kuntien talouden heikkenemisen kanssa voi asettaa paineita tulkita sääntelyä niin, että maksujen alentamisen tai perimättä jättämisen kynnys asettuu korkealle.

Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun

Aluehallintovirasto kiinnittää huomiota lakiehdotuksen 10 k §:n 2 momentin säännökseen, jonka mukaan lyhytaikaista laitoshoidtoa ei katsota pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen tai pitkäaikaisen laitoshoidon keskeytykseksi. Säännöksen perustelujen mukaan maksukyvyn mukaan määräytyvän maksun periminen näistä pitkäaikaishoidon palveluista jatkuisi lyhytaikaisen laitoshoidon ajan. Aluehallintovirasto toteaa, että jos säännös hyväksytään, asiakkaalta saadaan periä yhtä aikaa sekä pitkäaikaisen laitoshoidon tai tehostetun palveluasumisen maksua että lyhytaikaisen laitoshoidon maksua. Aluehallintovirasto pitää tätä kohtuuttomana ja katsoo, että asiakkaalta tulee voida periä vain jompikumpi maksu palvelun keskeytyksen ajalta.

Kokonaisuudistuksen tarve säilyy

Aluehallintovirasto katsoo, että nyt ehdotetut muutokset ovat erittäin tarpeellisia ja niillä voidaan korjata asiakasmaksulainsäädännön räikeimpiä ongelmia. Ne eivät kuitenkaan yksinään ole riittäviä, sillä asiakasmaksulainsäädännön rakenne jää edelleen rikkonaiseksi ja vaikeaselkoiseksi ja maksujen perusteista säädetään edelleen osin asetuksessa. Asiakasmaksulainsäädäntö on myös jäänyt jälkeen palvelujärjestelmän kehityksestä ja se tulisi päivittää ajan tasalle. Aluehallintovirasto pitää erittäin tärkeänä, että hallituksen esityksessä mainittu asiakasmaksulainsäädännön kokonaisuudistus toteutettaisiin mahdollisimman pian nyt käsiteltävänä olevan osittaisuudistuksen jälkeen.

Sosiaalihuoltoyksikön päällikkö,
sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja

Eija Hynninen-Joensivu

Ylitarkastaja

Salla Kokko

Tämä asiakirja ESAVI/30360/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/30360/2020 har godkänts elektroniskt

Hyväksyjä Hynninen-Joensivu Eija 03.11.2020 13:22

Esittelijä Kokko Salla 03.11.2020 13:18